

Nr 13.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående dels en allmän översyn av gällande bestämmelser om fridlysning och jakttider, dels ock vissa ändringar av gällande fridlysningsbestämmelser.

Tredje lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom andra kammaren nr 27 av herr *Levin* samt nr 455 av fröken *Elmén* och herr *Widén*.

I motionen II: 27 hävdas, att man borde eftersträva att få till stånd i möjligaste mån enhetliga jakttider för olika slag av jakttillåtet vilt inom samma län eller andra lämpliga områden och att om möjligt förlägga jakten till en relativt kort tid under de senare höstmånaderna. Vidare borde enligt motionären undersökas, om icke skäl föreligger att tillgripa totalfridlysning av en del arter av nu jakttillåtet vilt. Motionen utmynnar i en hemställan att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om en allmän översyn av gällande bestämmelser om fridlysning och jakttider.

I motionen II: 455 hemställas, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t föreslå

dels sådan ändring av gällande fridlysningslagstiftning, att bestämmelserna om fredande, åtminstone vad däggdjur och fåglar beträffar, vilka nu är konstruerade såsom undantag från en underförstådd allmän regel om rätt att döda etc., i stället gåves formen av en allmän skyddsregel, från vilken stadgades undantag för de arter, som må jagas,

dels väsentlig begränsning av den nu vissa lärare m. fl. medgivna rätten att utan hinder av gällande fridlysningsbestämmelser döda eller för ringmärkning eller eljest fånga djur eller taga fåglars ägg och bon».

Beträffande de skäl som anförts till stöd för motionärernas yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i utlåtandet, hänvisa till motionerna.

Över dessa har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från domänstyrelsen. På begäran av utskottet har därjämte yttranden avgivits av Svenska naturskyddsföreningen, Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund.

Gällande bestämmelser.

I 1 § *lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt* stadgas, att den som har rätt till jakt äger att, med de undantag och inskränkningar som meddelas i samma lag eller annan författning, å det område jakträtten omfattar

utan intrång av annan jaga samt döda eller fånga vilda däggdjur och fåglar samt deras ungar ävensom tillägna sig sådana fåglars bon och ägg.

Till de viktigaste undantagen och inskränkningarna i jakträtten hör bestämmelserna om fridlysning av djur.

Gällande fridlysningsbestämmelser finnes huvudsakligen upptagna i tre olika författningar, nämligen jaktstadgan, en av Kungl. Maj:t för varje jaktår utfärdad kungörelse om fridlysning av vissa djurarter och en kungörelse den 21 december 1951 angående skydd för djurlivet å vissa platser.

Av *jaktstadgans* fridlysningsbestämmelser, som återfinnes i 11—27 §§ under rubriken »Om fridlysta djurslag», är i förevarande sammanhang följande av särskilt intresse.

11 § innehåller en erinran, dels att Konungen för varje jaktår meddelar bestämmelser angående fridlysning av vissa djurarter, dels ock att beträffande fridlysning av val samt om skydd för djurlivet å vissa platser gäller vad särskilt stadgas.

I 12 § gives i fråga om fåglar en generell skyddsregel av innebörd, att fåglar, som icke uppräknas i den årligen utfärdade fridlysningskungörelsen, under tiden den 1 mars—den 31 augusti icke någonstädes får jagas, dödas eller fångas, såvida icke Konungen föreskriver annat i sistnämnda kungörelse.

14 § avser också endast fåglar. Däri stadgas nämligen, att under tid, då jakt efter fågel av viss art är förbjuden, det jämväl är förbjudet att taga eller förstöra sådan fågels ägg och bo.

Enligt 17 § kan i vissa fall Konungen och i andra fall länsstyrelsen, då någon fridlyst djurart orsakat skada eller i högre grad är till hinder för andra djurarters utveckling, medge undantag från gällande fridlysningsbestämmelser. Vidare innehåller lagrummet särskilda föreskrifter till skydd mot angrepp eller annat synnerligt obehag av björn och lo.

Även i 19 § stadgas undantag från fridlysningsbestämmelserna till förekommande av skadegörelse från fridlysta djur. Skyddet är i detta fall begränsat till vissa inägor.

I 24 § återfinnes de till förmån för vissa personer meddelade undantagsbestämmelser, som åsyftas i motionen II: 455. Enligt lagrummets 1 mom. må domänstyrelsen för vetenskapligt eller annat nyttigt ändamål i särskilda fall medge undantag från fridlysningsbestämmelserna. Lärare i naturvetenskapliga ämnen vid rikets högskolor, huvudlärare i biologi vid rikets allmänna läroverk och statsseminarier samt föreståndare för naturvetenskapliga museer och zoologiska trädgårdar i riket må enligt 2 mom. utan särskilt tillstånd fånga eller döda enligt 12 § fridlysta fåglar samt insamla dylika fåglars ägg och bon, dock ej i större utsträckning än som erfordras för verksamheten vid vederbörande läroanstalt eller institution, för bedrivande av egna vetenskapliga forskningars eller för fullständigande av de vetenskapliga samlingar som är under deras vård. Sådan rätt må av länsstyrelsen medges även annan känd vetenskapsman. Länsstyrelsen kan vidare på framställning av sådan lärare eller föreståndare som nyss sagts meddela tillstånd

för annan i natur- och jaktvård kunnig person att för lärarens eller föreståndarens räkning fånga eller döda nämnda fåglar samt insamla sådana fåglars ägg och bon. Länsstyrelsens tillstånd kan endast avse länet eller del därav och är begränsat till viss tid, högst ett år. I tillståndsbeviset skall anges den eller de fågelarter samt det antal individer av varje art ävensom det antal ägg eller kullar av ägg samt bon som får tagas.

I 27 § slutligen stadgas rätt i vissa fall till ersättning för skada i följd av angrepp av björn, lo eller örn.

Den årligen återkommande *fridlysningskungörelsen* inledes med en uppräkningslista av de djurarter, beträffande vilka jakt är förbjuden hela året.

I 2 § anges för olika djurarter de tider, under vilka jakt är tillåten i skilda delar av landet.

3 § upptar den kompletterande bestämmelse, vartill hänvisas i 12 § jaktstadgan. I fråga om fåglar, som icke nämnts i 1 eller 2 §§ i kungörelsen, meddelas nämligen uppgift om när jakt är tillåten och för vilka fåglar den generella fridlysningen icke gäller.

1951 års kungörelse angående skydd för djurlivet å vissa platser innehåller förbud att idka jakt efter i huvudsak fågel å vissa särskilt angivna platser eller områden, förbud att beträda, med farkost angöra eller uppehålla sig å angivna platser samt förbud att hålla båt och utöva fiske i viss sjö. Kungörelsen upptar därjämte hänvisningar till bland annat 14, 17 och 19 §§ jaktstadgan ävensom en bestämmelse om rätt för domänstyrelsen att för vetenskapligt eller annat nyttigt ändamål i särskilda fall medge undantag från de i kungörelsen meddelade skyddsbestämmelserna.

Yttrandena.

Motionen II: 455, som har den större principiella räckvidden, har tillstyrkts av samtliga remissinstanser. Skälen härtill har särskilt utvecklats i Svenska naturskyddsföreningens yttrande men även något berörts av domänstyrelsen och Jägarnas riksförbund.

Domänstyrelsen anför sålunda:

Till den grupp av fåglar och däggdjur, som är fridlysta under hela året, har med tiden hänförts ett flertal olika arter, som blivit allt sällsyntare och därför ansetts böra skyddas. Detta kan dock icke, som motionärerna anför, utgöra skydd för ny djurart, som inkommer i landet, innan bestämmelse om dess fridlysning hunnit utfärdas. Ett sätt att giva sådana djur skydd vore bestämmelse om totalfridlysning av alla djur med undantagsbestämmelser och fastställda jakttider för de djurslag, som anses böra vara föremål för jakt eller eljest anses böra dödas. Styrelsen tillstyrker därför motionärernas förslag i detta avseende och biträder även förslaget om begränsning av vissa lärare m. fl. medgiven rätt att, utan hinder av gällande fridlysningsbestämmelser, döda och fånga djur samt att taga fridlysta fåglars ägg och bon.

Enär emellertid en omläggning av ifrågavarande bestämmelser enligt motionärernas förslag kräver rätt ingående överväganden, anser styrelsen, att frågan bör göras till föremål för närmare utredning.

Svenska naturskyddsföreningen yttrar bland annat följande:

Första ledet i motionärernas förslag — eller att man radikalt skall ändra om jaktlagens och jaktstadgans fridlysningsbestämmelser på sådant sätt, att i princip alla däggdjur och fåglar skall vara fridlysta samt att från denna regel undantag må göras för vissa jaktbara eller skadegörande arter — finner föreningen principiellt välgrundat. Föreningen har sedan ett par år tillbaka arbetat på ett förslag av liknande innebörd. Den slutliga utformningen av förslaget har dock på grund av mycket begränsade personella resurser fördröjts, men föreningen kommer i dagarna att expediera ett förslag i ämnet att övervägas vid förberedandet av det förslag till jakt- och fridlysningsstider för jaktåret 1954/55 som domänstyrelsen har att ingiva till Kungl. Maj:t. En inom föreningen tillsatt expertkommitté med representanter för zoologisk och fiskeribiologisk sakkunskap har vidare utarbetat ett fullständigt förslag rörande de jakttider som av bl. a. biologiska skäl anses lämpliga för respektive arter. Så snart förhållandena medger det kommer föreningen att göra vederbörlig framställning i ämnet.

Även beträffande motionärernas andra delförslag — om begränsning av den rätt som enligt 24 § jaktstadgan tillkommer bl. a. vissa lärare att utan hinder av 12 och 14 §§ jaktstadgan fånga eller döda fridlysta fåglar samt insamla dylika fåglars ägg och bon — delar föreningen motionärernas uppfattning. Föreningen vill nämna, att den sedan en tid tillbaka tillsammans med Sveriges ornitologiska förening utreder frågan. Avsikten är att under innevarande år ingiva förslag i ämnet till Kungl. Maj:t med anhållan om ändring i jaktlagstiftningen på dessa områden.

Motionärerna har slutligen framhållit önskvärdheten av att begränsa ringmärkningen. Föreningen vill varna för att man här går alltför hårt fram. Vål kan vissa mindre omdömesgilla personer åsamka en del fåglar skador, men dessa arbeten har dock — rätt bedrivna — ett betydande vetenskapligt värde och kan kanske även tjäna till att i viss mån avlänka intresset från okynnesjakt på fågel till förmån för ett intresserat och resultatrikt amatörstudium av vår fågelfauna. Utöver den vetenskapligt bedrivna ringmärkningen vid Sveriges ornitologiska förenings fågelstationer, där någon närmare kontroll än den som utövas av sagda förening icke torde vara påkallad, skulle man möjligen kunna tänka sig, att de institutioner som tillhandahåller ringar — naturhistoriska riksmuseet och Göteborgs museum — efter företagna kompetensprov kunde utfärda någon form av licens.

Av vad föreningen sålunda anfört lär framgå, att de av motionärerna framförda yrkandena avser frågor som befinner sig under utredning inom Svenska naturskyddsföreningen och i vissa avseenden även passerat utredningsstadiet. Därmed är emellertid förslagets framgång ingalunda säkrad, och föreningen får fördenskull hemställa att riksdagen måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville — eventuellt efter den ytterligare utredning, som må finnas erforderlig — vid utfärdandet av jakt- och fridlysningsbestämmelser utforma dessa i principiell överensstämmelse med motionärernas här ovan såsom första och andra delförslag betecknade yrkanden.

Jägarnas riksförbund betonar särskilt nödvändigheten av en restriktivare tillämpning av rätten för lärare m. fl. att fånga djur eller insamla fåglars ägg och bon, emedan missbruk av denna rätt förekommit.

Motionen II: 27 avstyrkes av domänstyrelsen och Svenska jägareförbundet men tillstyrkes av Jägarnas riksförbund. Svenska naturskyddsföreningen finner det visserligen önskvärt, att en allmän översyn sker av gällande

bestämmelser om fridlysning och jakttider, men anser att, då detta önskemål synes bliva tillgodosett vid ett bifall till motionen II:455, motionen II:27 icke behöver föranleda någon särskild riksdagens åtgärd.

Domänstyrelsen motiverar sitt avstyrkande på följande sätt:

Domänstyrelsen, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1939 har i uppdrag att årligen avgiva förslag till ändringar i fridlysningstiderna för vissa djurarter, har vid avgivande av sådana förslag strävat efter att införa jakttider, som är gemensamma för så stora delar av riket, som med hänsyn till förhållandena är möjligt. Gränserna för de olika områdena har därvid i allmänhet följt länsgränserna. På så vis har för ett visst djurslag kommit att gälla en och samma jakttid för ett eller flera län, ja kanske en större del av landet.

Motionärens förslag att införa samma jakttid för olika viltslag åsyftar att bereda det vilda ostört lugn under så lång tid som möjligt under året. Ur den synpunkten är förslaget förståeligt. Då emellertid de olika djurslagens utveckling och tillväxt förlöper efter vitt skilda linjer och tider, är en gemensam jakttid för alla djurslag icke tänkbar. De jakttider, som nu gällor, har bestämts i strävan att medgiva jakt under den tid som för varje djurslag är biologiskt och även ur andra synpunkter riktigt.

Med anledning av att i motionen särskilt påtalas, att jakttiden för änder börjar alltför tidigt, innan ännu de sent födda andkullarna blivit flygfärdiga, anför styrelsen:

Jakttiden för gräsand m. fl. änder och vadare är för sydligaste delarna av riket bestämd till 1 augusti—15 november, för mellersta Sverige 11 augusti—15 november och för norra delarna av riket 21 augusti—15 november. Jakttidens början är bestämd med hänsyn till att änderna utväxer tidigare i södra Sverige än i Norrland men även med hänsyn till att änderna, som ofta kläcker i småtjärnar och i sydligaste Sverige även i märgelgravar, så snart de är flygfärdiga gärna uppsöker större vatten och lämnar de platser, där de — **mången gång under markägarens tillsyn och bevakning** — växt upp. Hänsynen till markägaren och dennes rätt att även beskatta den vildnad, som vuxit upp på hans mark och under hans vård, torde även ha varit ett motiv till att börja denna jakttid vid ett så relativt tidigt datum. En senare jakttid skulle i det anförda fallet medföra, att markägaren aldrig skulle få tillfälle till jakt efter änder.

Svenska jägareförbundet åberopar till stöd för sitt ställningstagande till motionen ett uttalande av förbundets fridlysningskommitté av innehåll, att de nuvarande jakttiderna i görligaste mån anpassats efter de olika viltarternas biologiska betingelser samt att möjligheterna att efter behov kunna reglera jakttiderna med hänsyn till uppgång eller nedgång i viltstammarnas numerär icke får beskäras.

Under framhållande att frågan om landets uppdelning i ytterligare jaktzoner med för all vildnad bättre avpassade frednings- och jakttider bör bli föremål för grundlig undersökning ansluter sig *Jägarnas riksförbund* till motionärens hemställan samt anför vidare:

Bland de jägarkretsar, som vårt förbund har kontakt med, har man sedan länge uttalat sitt missnöje över de nuvarande jakttiderna. I många avseenden harmonierar dessa icke med de för vårt land existerande klimatiska och viltbiologiska faktorerna.

Framför allt är det andjaktens tidiga början i augusti som mest oroar. Enligt samstämmiga uttalanden från jägare inom praktiskt taget hela landet anser man att jakten på gräsänder börjar alldeles för tidigt. Som motionären mycket riktigt påpekar är i regel de under året utkläckta andkullarna ännu icke fullt utvecklade och ej ens flygfärdiga när jakten tager sin början. Av såväl humanitära som viltvårdsfrämjande skäl är detta förhållande icke försvarligt, och en ändring bör snarast möjligt ske. Förutom ovan angivna skäl må det starkt betonas att andjaktens tidiga början i hög grad verkar störande på de för jakt icke lovliga viltarternas trivsel, vilket ur viltvårdssynpunkt är förkastligt. Därtill kommer att många ansvarslösa jägare frestas att även bedriva illegal jakt på sådana sjöfågelarter som ännu icke blivit lovliga, då kontrollmöjligheterna givetvis är mycket minimala. Ostridigt är att man kunnat konstatera en märkbar minskning av andra sjöfågelarter i samband med jakten på gräsänder och vadare.

Utskottet.

Gällande jaktlagstiftning vilar på den principen, att jakträtt medför befogenhet för innehavaren att tillgodogöra sig alla slag av villebråd på det område rätten omfattar, med undantag för sådana arter, som beretts skydd genom särskilda fridlysningsbestämmelser. Dessa innefattar i stort sett förbud, omfattande hela landet eller särskilda orter, mot jakt på vissa uppräknade djurarter, antingen under hela året eller under de tider, då jakt icke enligt uttryckliga bestämmelser är tillåten. Syftet med dessa inskränkningar i jakträtten är att åt landet bevara ett artrikt och livskraftigt villebrådsbestånd icke endast ur jaktsynpunkt utan jämväl ur naturskyddssynpunkt.

I motionen II: 455 påtalas det förhållandet, att den utformning lagstiftningen på området sålunda erhållit icke leder till fredande av de mest sällsynta arterna, nämligen i de fall, då i landet anträffas något enstaka exemplar av en art, vars förekomst här icke varit känd vid utfärdandet av fridlysningsbestämmelserna. Såsom exempel härpå nämner motionärerna den för något år sedan plötsligt uppträdande myskoxen, vilken var helt fredlös, intill dess den genom en särskild lagstiftningsåtgärd blev fridlyst. Vidare erinrar motionärerna om att det icke sällan ankommer till landet ett eller annat exemplar av en fågelart, som är ny eller nästan ny för vår fågel fauna. Detta sammanhänger med att en utbredning norrut av mera sydliga arter för närvarande äger rum. I fråga om fåglar finnes visserligen skyddsregeln i 12 § jaktstadgan, vilken generellt förbjuder jakt på alla fågelarter som icke nämnes i fridlysningskungörelsen. Detta skydd gäller emellertid endast en del av året. Dessutom förtages dess verkan i viss mån av den rätt till jakt å fridlysta djur, som — enligt motionärernas mening alltför frikostigt — tillagts vissa lärare m. fl.

För att råda bot på angivna missförhållanden föreslår motionärerna en principiell omläggning av ifrågavarande bestämmelser på det sättet, att i lagen införes en allmän skyddsregel av innebörd att alla däggdjur och fåglar blir fridlysta samt att från denna regel stadgas undantag för de arter,

som må jagas. Dessutom föreslås i samma syfte en väsentlig begränsning av nyssnämnda rätt för vissa lärare m. fl. att jaga fridlysta djur.

Dessa förslag har vunnit samtliga remissinstansers gillande. Svenska naturskyddsföreningen har härjämte upplyst, att föreningen sedan en tid arbetar på förslag av liknande innebörd, vilka avses skola framläggas under innevarande år.

Den av motionärerna föreslagna principiella omläggningen av fridlysningsbestämmelserna finner utskottet välgrundad. Särskilt må understrykas den av motionärerna påpekade väsentliga fördelen härmed, att ett omedelbart skydd erhålles för de nya arter av däggdjur och fåglar, som kan inkomma i landet. Såsom domänstyrelsen framhållit synes emellertid genomförandet av förslaget kräva ingående överväganden. Utskottet anser därför, att frågan bör närmare utredas. Därvid bör jämväl övervägas motionärernas av remissinstanserna biträdda yrkande om en begränsning av den vissa personer enligt 24 § jaktstadgan tillagda rätten att utan särskilt tillstånd fånga eller döda fridlysta fåglar samt insamla dylika fåglars ägg och bon.

Den omläggning av fridlysningsbestämmelserna, utskottet sålunda förordar, skulle såsom framgår av vad tidigare sagts innefatta meddelande av undantagsbestämmelser med angivande av de djurarter som må jagas eller dödas och under vilka tider så må ske å skilda orter. I samband härmed torde böra övervägas att — såsom i motionen II: 27 ifrågasättes — från jakt undantaga vissa arter av nu jakttillåtet vilt samt fastställa sådana jakttider, att det vilda beredes ostört lugn under större del av året än som nu är fallet. Visserligen måste vid fastställandet av jakttiderna — såsom domänstyrelsen och Svenska jägareförbundet framhållit — avgörande vikt fästas vid de biologiska faktorerna och vid villebrådsstammarnas storlek, men i den mån möjligheter finnes att med hänsynstagande härtill åstadkomma större enhetlighet i fråga om jakttiderna inom samma jaktområde bör dessa tillvaratas. Den av Jägarnas riksförbund föreslagna utvägen att uppdelat landet i ytterligare jaktzoner torde sålunda böra prövas. I detta sammanhang vill utskottet även något beröra den i motionen särskilt kritiserade tidpunkten för andjaktens början. Motionären menar, att man genom ett framflyttande av denna tidpunkt skulle förlänga den tid under vilken det vilda är fredat mot all jakt. Ett ytterligare skäl för en sådan åtgärd är emellertid, enligt motionärens mening, att de sent födda andkullarna knappast är flygfärdiga, då jakten enligt nuvarande ordning får påbörjas. Häremot invänder domänstyrelsen, att eftersom änderna, då de blivit flygfärdiga, i regel lämnar de småtjärnar och — i sydligaste Sverige — märkegravar, där de kläckts, hänsynen till de markägare på vilkas mark änderna vuxit upp skulle kräva, att jakten finge börja redan innan änderna blivit flygfärdiga. Utskottet kan icke finna sistnämnda skäl vara av sådan betydelse, att det bör utgöra hinder för en ändring i enlighet med motionärens förslag.

Av det anförda framgår, att utskottet av olika skäl funnit en översyn av fridlysningsbestämmelserna befogad.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen måtte, med anledning av motionerna II: 27 och II: 455, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av fridlysningsbestämmelserna i gällande jaktlagstiftning.

Stockholm den 16 mars 1954.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Grym, Ivar Nilzon, Axel Jansson, Ebbe Ohlsson, Herbert Hermansson, Boo och William Ohlsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Andersson i Löbbo*, Johansson i Torp, Nyberg, Andersson i Ryggestad, Carlsson i Stockholm, Persson i Tandö, Jansson i Benestad och Östlund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
